

УДК 343.341

Адам Лаврентійович ДАЛЬ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

та розкриття злочинів факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

СИСТЕМА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Необхідність запровадження ефективної протидії корупції та забезпечення законності зумовило створення та запровадження спеціальних органів державної влади із запобігання та протидії корупції. Створення спеціальних органів зумовлено низьким рівнем довіри населення до державної влади та судової системи, неефективності процедури доказування та притягнення до відповідальності корумпованих можновладців, а також низький рівень України в світовому Індексі сприйняття корупції тощо [1, с. 45].

За даними Transparency International на сьогоднішній день Індекс сприйняття корупції України становить 27 балів із 100 можливих, у світовому рейтингу України посідає 130 місце із 168 позицій, йдеться у звіті Transparency International. Сусідами України в антикорупційному Індексі є Іран, Камерун, Непал, Нікарагуа і Парагвай. Найбільш корупційними країнами світу є Північна Корея і Сомалі з 8 балами [2].

Крім того, за результатами проведеного у вересні 2021 року дослідження Transparency International найбільш корумпованими в Україні є: органи освіти; медичні органи; система приватизації землі; оформлення закордонних паспортів; житлово-комунальна сфера; суди та правоохоронні органи; податкові органи; митні органи; органи та установи виконання покарань.

Висвітленню різних аспектів проблем корупції та вдосконаленню вітчизняного антикорупційного законодавства присвячено праці таких науковців як Ю. Баулін, В. Боднар, О. Бусол, В. Василевич, В. Глушков,

В. Голина, О. Джужа, О. Житний, А. Закалюк, О. Кальман, В. Козленко, О. Костенко, О. Кулик, О. Литвинов, М. Мельник, А. Савченко, В. Шакун та ін. Водночас на сьогодні виникла реальна потреба в системному вивченні проблеми формування сучасних антикорупційних органів.

У зв'язку із цим актуалізується проблема системного аналізу формування та розвитку антикорупційних органів України. Крім того, недостатньо вивчена співпраця та розвиток новостворених антикорупційних органів, однак саме антикорупційні органи впливають на розвиток громадянського суспільства та впровадження основних реформ у державі.

Міжнародний досвід засвідчує, що створення нових антикорупційних органів є ефективнішим та швидшим, ніж реформування вже існуючих. Ефективна система має включати такі елементи: запобігання корупції, її розслідування та притягнення до відповідальності [3].

Відповідно до діючої міжнародної практики (Розділ II Конвенції ООН проти корупції) основними заходами щодо запобігання корупції є:

1. Формування відповідної державної антикорупційної політики;
2. Створення відповідних, незалежних органів із запобігання та протидії корупції;
3. Формування добросовісної публічної служби (прозорі конкурси, достатнє фінансове забезпечення, справедливість і здібності, етичні стандарти поведінки);
4. Прозорі державні закупівлі та управління фінансами;
5. Незалежність судових органів та органів прокуратури;
6. Прозора робота приватного сектору;
7. Участь суспільства (залучення громадян до процесу ухвалення рішень, доступ до інформації, формування атмосфери несприйняття корупції) [4].

Метою державної антикорупційної політики є створення в Україні ефективної загальнодержавної системи запобігання та протидії корупції.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури та Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції. Водночас у зазначеному законі не враховані інші органи, які займаються формуванням та реалізацією антикорупційної політики. Так, на сьогодні також створені та діють Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Вищий антикорупційний суд, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки [5].

Таким чином, можна виокремити такі органи державної влади, що формують та реалізують антикорупційну політику:

суб'єкти прийняття політичних рішень:

1. Верховна Рада України – Комітет з питань запобігання і протидії корупції;

2. Президент України – Національна рада з питань антикорупційної політики;

3. Кабінет Міністрів України – Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики.

спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції:

1. Національне антикорупційне бюро України;

2. Спеціалізована антикорупційна прокуратура;

3. Вищий антикорупційний суд;

4. Національне агентство з питань запобігання корупції.

інші антикорупційні органи в Україні:

1. органи прокуратури;

2. Служба безпеки України;

3. Державне бюро розслідувань;

4. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА);

5. Бюро економічної безпеки України;

6. органи Національної поліції України – слідчі підрозділи та підрозділи стратегічних розслідувань.

Водночас слід констатувати, що в Україні хоч і створені антикорупційні органи, однак діяльність цих органів неефективна, відсутні результати діяльності, скоординовані дії в реалізації основних антикорупційних заходів, що, у свою чергу, формує негативне ставлення громадськості до таких новостворених інституцій. Це пов'язано з багатьма факторами: по-перше, відсутністю спеціально підготовлених фахівців, які реалізовуватимуть антикорупційну політику, обізнані в питаннях запобігання та подолання корупції, мають відповідну кваліфікацію та досвід; по-друге, відсутністю досвіду діяльності та інституційної спроможності зазначених органів, оскільки це новостворені органи, вони формують свою діяльність з урахуванням досвіду європейських та світових практик, що не завжди спрацьовує; по-третє, зазначені органи повільно розпочали свою діяльність, оскільки дуже довго формувався їх кадровий склад; по-четверте, відсутня взаємодія зазначених органів, яка повинна бути врегульована в чинних нормативно-правових документах, водночас антикорупційні інституції дублюють діяльність одна одної. Це стосується складання адміністративних протоколів, нагляду за дотриманням законодавства в частині заповнення декларацій, а також конфлікту інтересів тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Розсоха К.О. Роль та функції спеціалізованих антикорупційних органів України / Науковий вісник публічного та приватного права: Збірник наукових праць, Випуск №4 Т. 2. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2018. 266 с.

2. Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/>.

3. Офіційний портал Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/NAZK-Infografika-funktsiyi-01.09.2020-1.pdf>.

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

5. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

Одержано 17.11.2021